

Pesta 15/27 octomvre.

Va esí dominee'a. Redact. : strad'a arborelui verde nr. 40.

Nr. 42.

Anulu VIII, — 1872.

Protiulu pe anu 10 fl., pentru Roman'a 2 galbeni.

C r i t i c ' a .

A-si dá parerea motivata, in scrisu séu cu vorb'a, favorítoria séu desaprobátoria, despre cutare scriere ori vorbire, cu unu cuventu, despre ori si ce lucrare a omului, se díce: a face critic'a aceluí lucru, aceluí obiectu.

Acest'a ar fi, pe scurtu, principiulu; caus'a si scopulu, formele si regulele, adeca teori'a criticeí, nu va fi obiectulu scrierii presente, fara de acea sciú, cá lectorii acestui binefacutoriu diuaru, posedu cunoscinti'a teori'eí criticeí.

Sírele, cari, a le cetí, aveti paciintia, n'au fostu sê fia critica; dupa principiulu de mai susu inse, alt'a nu potu fi, fara ca in unulu si acela-si momentu sê cetiti cele mai vederate contradictiuni.

Este dara critica. Fia; nu me inforu de ea.

Vomu face critica, despre criticarea, ce o facu unii, cá-ci nu anulti critica. Vomu aretá cum s'a criticatu si cum critica unii si asta-di inca, si cum ar trebui noi Romanii sê facemu critica — pana la unu anumitu timpu, pana la unu hotaru, care de sine se statoresce. Pucinu si pe scurtu, n'voiu nisú, a scrie despre acestu obiectu spino, dara nu pentru cá nu s'ar poté scrie multu si pe largu, ci pentru cá fatal'a modernitate ne-a adusu pana acolo, de cea mai mare parte a lectoriloru pentru o serie-re numai ceva mai copiósá, séu nu are paciin-

tia d'a o cetí, séu o ignoréza cu totulu; esceptiunile sunt rare. Si apoi din acest'a, pucinu esplicata impregiurare cugeta unii a poté esplicá aprópe gól'a rubrica a criticeí in jun'a literatura romana

Motivulu acest'a, pentru mine, nu este destulu suficiente; cá-ci nu totu-de-una este bunu ce este pucinu, si reu ce este multu, si éra intorsu; prin urmare critic'a pentru ambele metode de scriere póte avé locu.

Cea mai multa critica, pana acuma, s'a facutu a supra poesieloru, pentru cá a face critica a supra prosei se cere activitate literaria, care la noi Romanii se vede a fi fórte, pré tare neglésa, mai alesu asta-di. Ceea ce scie fia-care singuratecu, este avere mórtá, déca n'a ajunge pe aripele comunicatiunii.

Unele din aceste multe, dara pucine critice au fostu si succese, adeca au fostu precun asiu dorí ca sê fia inca asta-di. Spre esemplu, ca sê nu vi ostenescu memori'a cu lucruri de multu trecute (dara nu din secululu trecutu) mi-i eu libertatea a amintí recent'a critica ce a facutu-o activulu dnu Arone Densusianu a supra „Dumbravei Rosfe“ a distinsului poetu popularu Alessandri.

Tóte câte contiene acea critica sunt bune; bune, pentru cá sunt la loculoru; sunt folosítorie, pentru cá inainte de tóte, sunt scrise fara patima, fara neatentiune si au scopuri sa-

lutarie d'a luminá, d'a instrue, ce este chima-rea fia-cárei critice adevérata. In fine, tóte din acea critica, sunt conduse de moralitate, adeca de conscientiosetate si logica sanetósa, am-blandu a ne convinge despre defectele séu ne-succesele acelei poesie, dara nu prin frase góle séu batjocura desiérta, chiar si contra autoriu-lui, ci prin regule si legi.

Nu-si uita de defecte, dara partile cele succese inca nu le desconsidera; acést'a este impartialitate literaria. Éra tonulu seriosu, — barbatescu, in care vorbesce acea critica este de cea mai binefacutória impressiune a supra cetitoriului judecatoriu. Astu-felu aflu de bine sé fia critic'a la noi Romanii, pana vomu avé mai multu de criticatu; sé fia seriósa si mode-rata, instructiva si conciliatória, impartiala si incuragiátória.

Dlu criticatoriu potea sé desvolte mai de a menuntulu critic'a sa, cá-ci obiectulu ei a meritatu si pretinsu-o; apoi materi'a si form'a „Dumbravei Rosé“ sunt astu-felu in cátu au potutu provocá una dintre cele mai frumóse, mai instruitórie critice, éra poetulu Alessandri, pentru astu-feliu de critice, — nu este no-vitiu.

Critica aprópe contraria celei memorate, a facutu d. c. Nicolae, fratele dlui A. Densu-sianu, a supra poesieloru lui Grozescu. Multe din acea critica au fostu adevérate, am consin-títu cu ele, nu inse pe deplinu, nu cu form'a si tonulu in care au fostu scrise, si si mai pucinu cu verdictulu, ce l'a pronunsiatu a supra poe-sieloru, a supra talentulu poetulu inceputo-riu. Grozescu a avutu talentu a se poté des-voltá pentru un'a séu alta córda a lirei.

A-i negá tóte in poesia, a fostu pré multu, si asprulu verdictu a fostu de mare impresi-une; asié in cátu, intalnindu-me doi ani dupa aceea, cu elu si intrebându-lu despre caus'a ta-cerii sale la acea critica detunatória, mi-a res-punsu, cá la o astu-felu de critica n'a mai sin-títu placere a face reflexiuni, si Grozescu atun-ci erá degiá vechiu inceputoriu.

Ce voru face, ce voru sintí acei juni ze-losi, cari la prim'a loru incercare literaria pu-blica voru fi intimpinati, voru fi incuragiati cu astu-felu de critice neconsideratórie, pentru unii chiar si nimicitórie?

Respunsulu la acést'a, dupa unii, ar fi in-sa-si actual'a stare a literaturéi nóstre, mai alesu a celei ciscarpatine.

Celu ce din mladitia voiesce sé crésca ar-bore sanetosu, tare si umbrosu, nu dá cu băt'a in ea, nici n'o julesce la cogi'a-i subtíre, sé-si

pérda si acelu pucinu sucu ce are si apoi sé sece; ci o uda diliginte cu apa sanetósa, si dé-ca pornesce in directiune strêmba, o incungiu-ra cu própte, sé crésca dreptu, sé pornésca la délu, éra crengutiele superflue, impededatórie si daunacióse nu le taia cu toporulu, ci deli-catu cu instrumentu bine ascutítu, ca sé nu se simta tare dorerea, ranele apoi le unge pe de a su-pra cu medicamentu folositoriu, cá-ci si acele crengutie, de si sunt rele, sunt inse numai subtíri.

Mladiti'a, ajunsu arbore, poté mai multu si mai multe suferí, fara a vescedí. Vei poté da cu toporulu, vei poté taiá crengi, cá-ci reulu poté fi mai mare, indreptarea mai grea. Tóte si-au timpulu, tóte si mesur'a loru; totu ce cade afara de acésta consideratiune nu ara-re-ori este stricatiósu; apoi proverbulu ro-manu: „gréb'a strica tréb'a“ nu este de eri, nici din ventu luatu.

Sarcasmulu, care dupa natur'a sa nici nu poté fi altu-ce, de cátu un'a din principalele ar-me ale critice, inca se folosesc, de si mai raru, cá-ci nu este la toti insusíre; lu-aprobu déca este de influentia binefacutória precalculata, nu inse pe celu esageratu séu chiar degeneratu. — Acel'a nu este nici mai multu, nici mai pucinu decátu pascuili, este e crescentia si e reu, ur-i-ciosu si stricatiósu, ca cum sunt de comunu tóte e crescentiele.

In acestu salutariu sarcasmu si de multu efectu, intre alti romani de dincolo de Carpati escela, in celu mai deplinu intielesu alu cu-ventulu dlu B. P. Hasdeu, atátu in scrierile sale publicistice, cátu si istorice mai alesu inse in grandiosulu opu alu seu: „Istori'a critica“ a Romaniloru, combatendu reutaciele unui En-gel, Rössler et cons. éra intre Romanii dincóce de Carpati, unu redactoru si eruditu publi-cistu.

A urmarí pe acesti scriitori in critica, in-sémna a inaintá si desvoltá literatur'a, a in-strue pe cei ce au lipsa de instructiune, si pu-cini sunt, pana acuma, cari ar fi trecutu si peste acésta lipsa.

Maliti'a in literatura, in critica este des-truitória, este vederatu semnu de decadintia. Acestu semnu l'am observatu, de si nu ca rari-tate, in ultimele reflexiuni, din „Convorbirile Literarie“, ale dlu Titu Maiorescu, colosalulu propagatoriu alu Romanismulu, unde „fon-dulu pentru redicarea unui teatru romanu na-tionalu“ din cóce de Carpati, lu-numesce „fonsu pentru cladiréa ziduriloru“ etc. si alte asemene gratiositáti pe vre-o 12 pagine si inca cu promisiunea de continuare.

Nici este consultu, folositoriu, cu atât mai pucinu, a face critica, pentru a asigura cu-tare diuarianu cu manuscrisu abundante pe unu semestru intregu, cum a facutu, totu in „Conv. Lit.“, d. V. Burl'a a supra gramaticai filologului Cipariu, acceptata si premiata, ca cea mai buna, de vechi isi eruditii filologi si limbisti ai Romanimeii. Una astu-felu de critica, in mare parte, provoca compatimire pentru scumpulu timpu perdutu. Poterile, prin urmare, ce se sufelca la lupta, trebue să fie, celu pucinu, egale; rezultatulu inse poate fi si mai imbucuratori, deca poterile criticatoriului sunt mai mari, mai superioare.

Celu ce face critica, se incarca totu odata cu mai multa responsabilitate, in toate privintiele, de catu scriitoriulu celorlalte criticate. Consciintiositatea deci este prim'a cerintia in critica, impreunate cu ea sunt studiulu necesariu si maturitatea in judecata; paciinti'a si bunavointi'a d'a lumină si instrue, si nu d'a descuragiă, d'a nimic.

Acést'a nu este apologia numai pentru jurnii inceputori, ci le-am simțitu necesarie a le scrie in interesulu primitivei noastre literaturae, la adres'a celorlalte, cari facu astu-felu de critice, ce nu folosescu, ci sunt de influinti'a grindinei a supra semburului din dezvoltare.

Ionu Valeriu Barciannu.

Tómn'a in gradina.

Tómn'a rece a sositu,
Ceriulu e posomoritu;
Dar anim'a-mi e senina,
Câ-ci cu scump'a-su in gradina,
Si sub nuculu crengurosu,
Noi siedemu pe érba josu.

Radielc din mandrulu sóre
Nu-su mai multu incalditórie;
Inse totu-si, éta noi
Par' câ ardemu amendoii,
Câ-ci amorulu nostru-ardinte,
Ni luesce mai ferbinte.

Paserile 'n crengusioru
Nu mai canta 'n versu sonoruu;
Dar noi totu-si audimuu
Cantecu dulce, versu sublimuu:

E sioptirea nóstra blanda,
Ce cu farmecu ne incanta.

Fruudiulitc, floricele,
Vescedite zacu in gele;
Dar noi totu-si totu vedemu
Flori placute din Edemu,
Câ-ci pe fetie ni 'nflorescu
Flori din raiulu celu curescu.

Ventulu sufla, nu mai trece,
Aerulu de tómn'a-i rece;
Dar noi totu-si nu-lu simțimuu,
Câ-ci cu focu totu ne 'ndragimuu,
Si ne sarutâmu in fatia,
Anim'a ni se resfatia.

Norii mergu si ér s'aduna,
Ceriulu nu se mai resbuna;
Dar noi lu-vedemu seninu,
Ceriulu vietii noastre-i linu,
Câ-ci cu farmecu si iubire
Noi plutimuu in fericire.

In natura-i ingropare,
Dar in noi e inviare;
Tomna trista-i din afara,
Dar in noi e primavéra,
Primavéra de amoru,
Ce ni luce 'ncalditóriu!

Iosifu Vulcanu.

Avramu Iancu

si

Adunarea de la Dumineca Tomei

si cea din 3/15 maiu 1848.

Cea mai mare parte, dupa istoria Romanilor din Dacia superioara de dlu Papiu Ilarianu, tom. II. Viena, 1852.

Diu'a de 25 martiu, 1848, e o di memo-rabila in istori'a Romanilor din Transilvan-ia. Observâmu cu suprinde-re, cum spiritulu universalu, care insuflă pe popóre in acele tim-puri extraordinarie, puse in miscare simulta-nea, ca prin o inspirare divina, toate animele romane in toate partile Transilvaniei in una si aceea-si di de 25 martiu, di in care si Croatii si-formulasera energic'a loru petitiune.

Conferința și pașii ce au făcut tinerii jurati romani de la tablă regăsea *) în Osiorheiu, în ziua de 25 martiu, sunt multu însemnati și plini de urmări pentru cauză națională. În această zi, tinerimea unghurească și secuiască de langă tabă, formulase o petițiune către maiestate, în care se cerea, între altele, *uniunea* Transilvaniei cu Ungaria. Tinerimea română încă fu poștita formalu, ca să subscrie acea petițiune unghurească. Romanii la începutu erau nedeterminati, unii nu voiau de locu să ia parte la unu actu care ar poște să compromita cauză națională, alții nu voiau uniunea de locu, și alții, cei mai puștini, erau pentru uniune.

În urmă, se decisera totuși să meargă cu totii la adunarea unghuro-secuiască. În acea adunare numărăsa, cu ocaziunea subscrierii petițiunii, doi din juratii romani (A. Papiu și S. Poruțiu) avura curajulu de a țiené cuventări alu caroru cuprinsu eră celu mai energicu protestu în contra uniunii. Celu d'antăiu oratoru dăse, că elu încă ar subscrie, înse ca *Romanu* — acestu cuventu, *Romanu*, provocă unu sgomotu selbatecu între Unguri, unii candu audiau pe cine-va marturisindu-se de *Romanu*, i dăcea *Muscalu* — oratorulu continuă, și în speranția, că 1) iobagiă se va șterge fara nici o „desdaunare din partea țieranilor, nici din „partea statulu, că-și, pe dreptate, țieranii aru „avé cuventu de-a pretinde desdaunare de la „aristocrația unghurească, pentru nedreptățile „secularie și pentru calcarea drepturilor omenesci celorlu neinstrainate de cari sunt culpabili (sgomotu lungu și infricosiatu); că 2) se voru respectă și garantă toate naționalitățile și „limbele din Ungaria și Transilvania; și că „3) se va realisă o perfecta egalitate de drepturi politice și civile.“ În fine oratorulu cere „ca această declarațiune să se tréca în protocolulu cancelarielor unite.“ Ungurii și-perdusera capulu; ei nu mai pomenisera o asemenea manifestatiune publică romană. Ungurii și Secuii, totuși cu voce selbatică striga, nu cumva să se tréca la protocolu asemenea declarațiune.

Alu doilea tineru romanu vorbi foarte moderatu, dar cerendu libertate *universală*, și nu

unilaterală. Junimea sasăscă, poștita de Unguri și Secui și primită de acestia la intrare în sala în modu foarte lingusătoru, declară claru și netedu, că ea nu poște face de nimicu de capulu ei, fara șcirea a loru sei, că sunt jurati pe această. Frumăsa solidaritate națională, dămna de esemplu pentru ver-care alta națiune!

Săr'a, în 25 martiu, tinerimea unghuro-secuia se adună era și în marea sala a cancelariei tablei regăsci, ca apoi de aici să plece cu vre 200 tortie, pe toate strădele cetății cu flamuri naționale întru serbarea acestei zile memorabile. — La această adunare junii unghuri și secui țienura cuventări inspirate de unghurismulu celu mai esaltatu, și în fine intonara imnulu naționalu alu lui Petőfi: „Jurăm pe Dumnediculu Unguriloru, că robi mai multu nu vomu fi.“ După acestu imnu, Samuelu Poruțiu, invitatu de colegii sei romani, cari încă erau presinti din curiositate, ceru și elu cuventulu, și Ungurii cari șciă de demanția cătu e de cumpetatu în vorbirea sa, i acordara cuventulu cu placere: „Jurătorulu, dăse Poruțiu, pentru ce pretindeți a fi toate numai unghuresci, pentru ce și Ddieu unghurescu? Se dăcemu și se jurăm pe Ddieulu popóreloru!“ Aceste puștine cuvinte fura acoperite de celu mai teribilu sgomotu și desprețiu din partea Unguriloru. De aci plecă junimea și încungiura strădele orasiulu între strigări neincetate: „Traiescă Uniunea! Traiescă Kossuth! Traiescă Ungurii!“ Oratorii unghuri se suira apoi pe fontan'a cea frumăsa din midiloculu pietiei, și de acolo detună cuvinte inflacurate către multimea de josu, strigându cu tonu solemn: „*Uniune sau mórte, să ne unim cu țiera unghurească, că-și altmîntreă perim!*“ Eră vro doi din tinerii romani (Papiu și Poruțiu) pe fontana, priviau cu uimire și reserva, cătu entusiasmu la unu poporu atâtu de micu pentru o cauză atâtu de nedrepta. Junele unghuru Urhási i întrebă, că ce stău atâtu de posomoriti, că ce nu iau parte la bucuria comună, că ce nu cuventa și ei? Și ei amutira și nu potura respunde nimicu; anemele loru se topiă de dorulu entusiasmulu romanu, anemele loru încă cuventă în adancu, inchipuindu-se în alte adunări mai maretie, inspirate de unu spiritu mai dreptu, de unu entusiasmu mai santu, santu ca spiritulu universalu din 1848, pe care nu toate popórele lu-pricepura: ei nu cuventara atunci, cuventările și-le pastrara pentru adunările naționale de la Blasiu.

Spiritulu naționalu ce însufletia în această zi pe junimea română din Osiorheiu se poște cunosce din descrierea celorlu petrecute, publi-

*) Tablă regăsea din Osiorheiu eră Curtea suprema judiciaria a Transilvaniei. Juratii său cancelistii erau totuși tinerii juristi absoluti, practicanti, fara lăfa, pe langă acea tablă. Ungurii și Secuii erau sute. Romanii vre 30. Sasii nu mai multi. După practica de doi trei ani erau admisi la esamenu de advocationu.

cate in „Fóia pentru minte“ *) : „Nu mai intar-
 „dfati, Romani, nu ve mai lasati in starea apu-
 „cata de la mosi de la stramosi. Minutulu bine
 „venitu éca-lu! Cereti inainte de tóte stergerea
 „iobagfiei fara nici o desdaunare; cereti drep-
 „turi civile si politice, represintatiune, respec-
 „tarea limbei vóstre romane! Sermanii de noi!
 „alta ereditate nu ni-a remasu de la strabuni,
 „de câtu singura, dar singura limb'a, acestu
 „nepretiuitu tesauru alu natiunii nóstre, in ca-
 „re Enea a salutat pe Lavinia, limba din diei
 „provenitória ca si gintea romana . . . amórea
 „limbei vóstre sê n'aiba margini . . . asié sê o
 „amati, in câtu, candu veti muri, sê remana in
 „voi o schinteia, acésta schinteia din urma sê
 „fia limb'a, cu care ati mai poté acitiá inca
 odata flacar'a vietii in voi . . . Fiti natiunalisti
 „mari! Candu va dîce cine-va sê fiti patrioti,
 „spuneti, câ natiunalistu romanu si patriotu,
 „in Transilvani'a, totu una si aceea-si insem-
 „néza, de óre-ce e asioma in politic'a Transil-
 „vanici, câ fericirea ácesteia depinde de la fer-
 „cirea Romaniloru.“ Éta simtiemintele de cari
 erau incaldíte animele junimii romane din
 Osiorheiu. Ea petrecea diu'a si nóptea in con-
 sultâri serióse, ce ar fi de facutu pentru
 Romani.

In 26 marte sér'a veni la Osiorheiu ju-
 nele Nicolau Birlea de la Blasiu, unu natiuna-
 listu inflacaratu. Elu spuse, câ si profesorii din
 Blasiu impreuna cu junimea scolara si alti Ro-
 mani de acolo, tienura ieri si tienù si acum
 conferintie; ei sunt invoiti in punctulu natiuna-
 litâti, si voru sê afle ce facu tinerii din Osior-
 heiu, ca sê lucreze cu totii in unire. Indata se
 adunara inca atunci sér'a toti cancelistii roma-
 ni in numeru de vre trei-dieci insi la locuinti'a
 cancelistului Avramu Iancu. Entusiasmulu si
 unirea fratiésca condecorá acésta mica aduna-
 re, acum ca totu-de-una. Adunarea, dupa ce
 ascultá din graiulu lui Birlea miscârile natiu-
 nale din Blasiu, adoptá conclusiunea urmató-
 ria: „Pe Duminec'a Tomei dupa Pasci toti ti-
 „nerii câti se afla in acésta mica adunare, cu
 „toti cunoscutii loru civili si preoti, inteliginti
 „si tierani pe câti i voru poté induplecá, sê se
 „afle in Blasiu, unde intruniti sê póta face pa-
 „sii necesari in caus'a natiunala.“ Toti cu unu
 cugetu si cu o anima si-radicara manile in susu
 si cu insuffetire romana strigara: „Jurâmu, câ
 „pe Dumineca Tomei prin focu si prin apa si

„prin tóte periclele vietii vomu conveni in
 „Blasiu, nu numai noi, ci, sperâmu, si altii ca-
 „rii voru salutea natiunii!“ Dintre cancelistii
 carii luara parte la acésta adunare, insemnámu
 pe *Avramu Iancu, Sam. Porutiu, Tordasianu, To-
 bias, Francu, Pinciu, Petru Rosica, Bota, Margi-
 nénu, Vespremianu, A. Papiu* s. a.

Intru acestu chipu, dîce „Gazett'a“ de a-
 tunci, pe candu câti-va Romani meditau si se
 consultau intre sine in tacere, cum s'ar poté
 midilocí unu congresu natiunala, recunoscutu
 si de guvernul si de celelalte natiuni, junimea
 nóstra, incaldíta de santulu focu alu natiunali-
 tâti, rezimata pe dreptulu de adunare, practi-
 catu in tíera de la 15 si 22 martiu, nu intardîá
 a propune de a dreptulu o adunare pe Dumi-
 nec'a Tomei la Blasiu.

Indata a dou'a dí Nicolau Berlea se si in-
 tórse la Blasiu, unde duse faim'a adunârii pe
 Duminec'a Tomei. Nici odata unu conclusu nu
 se putea face mai la timp, spre a se poté efec-
 tuá mai cu inlesnire. Chiaru in áceste díle avea
 sê plece a casa pe Pasci tinerimea de la scólele
 din Blasiu. Profesorulu de filosofía, repausatulu
 Aron Pumnulu, serie indata o proclamatiune,
 prin care chiama poporulu la adunare pe Dumi-
 nec'a Tomei, o dá in man'a fia-carui studente,
 se respandescu toti in tóte partile tierii, si la-
 tiescu ca fulgerulu faim'a adunararii romane
 pe Duminec'a Tomei.

Cu inceputulu lui aprile nici unu juratu
 romanu nu se mai aflá in Osiorheiu. Ei se im-
 partira ca apostoli ai romanismului in tóta tíer'a
 Si altmíntrelea erá periclu a mai petrece in
 Osiorheiu; dupa 25 martiu, tinerii romani din
 Osiorheiu, cari séu nu portau, séu purtau alta
 cocarda, ér nu unгурésca, erau espusi celoru mai
 de josu calomnií din partea Unguriloru.

Totu in diu'a de 25 martiu incepura mis-
 cârile romane, nu numai in Osiorheiu, Sibiu si
 in alte parti. In Abrudu pana nu se întórce inca
 Ianculu acasa de la Osiorheiu, Ioanu Butea-
 nulu restaurá pe dreptate magistratele comu-
 neloru urbane din munte, alergá apoi la Clusiu,
 unde Florianu Michesiu, avocatulu, incepuse
 de odata cu Ungurii agitatiunea pentru caus'a
 nationala in Clusiu si in totu tienutulu, impre-
 una cu Ioanu Suciu si cu junimea studiósá de
 la scólele din Clusiu.

Ungurii ne mai putendu tolerá manifesta-
 tiunile natiunale ale junimii din Clusiu, aresta-
 ra pe Michesiu si inca vr'o doi studinti roma-
 ni. Totu in 25 marte se miscara si Romanii
 din Brasiovu.

De la 25 marte pana la 30 aprile, diu'a

*) Vedi „Fóia“, 1848, nr. 13, artielu de Papiu
 Ilarianu.

adunării de la Duminec'a Tomei, dóue lucruri cuprindea mintea Romanilor din tóta tíera: cestiunea uniunii si adunarea de la Dumineca Tomei. Inteliginti'a desbatea caus'a uniunii, lucrá din tóte poterile contra piedeceloru ce puneá guvernulu contra tinerii adunării. Guvernulu tramise ordini formale catra episcopii romani, cari se publicara in tóta tíer'a, ca sê nu se adune Romanii pe Duminec'a Tomei. — Ér poporul, pusu in miscare de catra tinerime in tóte anghiturile tierii, nu cugetá la altu de câtu la Duminec'a Tomei, de la care asceptá usiurarea sórtei sale cei amare.

Caletorirea tinerimii de a lungulu tierii te facea sê-ti aduci a minte de caletori'a apostoliloru si de preconii romani, pentru câ nicairi nu mai citesci in istoria de o insufletíre mai mare, de cum erá insufletírea acestoru tineri aprinsi de dorulu fericirii natiunii romane.

Ei facea, adevratulu servitiu alu preconiloru romani, anunciandu Romaniloru preto tindinea „câ se apropia diu'a mantuirii, pentru „aceea totu Romanulu credintiosu sê se afle pe „Duminec'a Tomei in Blasiu la adunare, câ se „tiene sfatu mare, cum sê scape némulu romanescu din lantiurile strainiloru.“ Romanii nu aveau guvernulu natiunale care sê chiamo poporul la adunare, ei nu aveau unu episcopu consacratu intereseloru loru, Romanii nu aveau midilóce prin cari intr'unu momentu sê dea de scire natiunii, câ a batutu ór'a sê se descepte, câ a venitu timpulu ca sê se adune in campulu libertátii, sê arunce vestmintele servitutii; organele loru natiunale erá tinerimea scolastica, tribunele de pe cari vorbiá, erau ruinele monumenteloru romane de pe timpulu lui Traianu, circulariele de convocare la comitie, erau vorbirile insufletíte ale acestei tinerimi ce caletoria prin tíera chiar cu periclulu vietii. Faim'a adunării strabatù intru adeveru in pucine díle pana la locurile cele mai departate ale Ardélului, asié in câtu nu ai fi aflatu unu unghiu in tóta tíer'a unde sê nu fi sciutu totu Romanulu, câ se va tiené adunare romanésca in Blasiu la Duminec'a Tomei. Nici unu Romanu nu vorbiá de alta de câtu de Duminec'a Tomei, nu cugetá la alta de câtu la merindea cu care se plece. Publicarea decreteloru guverniale prin tíera, prin cari se amenintiá cu certare mergerea poporului la Blasiu, circulárele opritorie ale episcopiloru, persecutarea tineriloru, predicatori ai romanismului, batâile ce puneau solgabiraii (zapčíi) pe Romanii ce cugetau sê plece la Blasiu, necum sê-i fi potutu abate de la propusu, dar inca mai vêtosu i intariá in cre-

dinti'a celoru ce audísera de la apostolii romanismului.

Tóta romanimea, tóta tíer'a gemea. Ungurii si-naluciá pericole din partea Romaniloru; ei inse atátu erau de fanatisati pentru uniune, in câtu baronulu Vesselényi credea, câ e destulu a supra Romaniloru, ca sê le mai cante éra-si, in diuariele unguresci, calomniele de pe la 1831 si 1843, cumca Romanii sânt rusolatri, câ sunt daco-romani; totu acestu Vesselényi, capu alu partitulu ungurescu, propunea, spre a castigá pe Romani in partea Ungurileru, reducerea roboteloru la o dí cu vita, la dóue cu palm'a! — Si acést'a in aprilu, 1848!

Unu diariu ungurescu din Clusiu versá la proclamatiuni adresate *catra turburatorii poporului romanu*, amenintiandu-i cu cele 80 mfi Secui, si spuindu-le câ Ungurii cu Secuii si cu Sasii nu se temu de numerulu celu mare alu Romaniloru, câ nu va trece multu si Romanii se voru convinge de bunetatea uniunii si voru blastemá pe amagitori. Guvernulu apucá alte mesuri.

In 25 aprilu publicá dreptulu statariu, de si nu se intemplase in tóta tíer'a nimicu din partea Romaniloru, spre a se poté luá asemene mesura estraordinaria; comisiunea de pace din Clusiu dete o proclamatiune, in care amenintiá pe Romani cu furci.

Asié dar diuariele amenintiau cu Secuii, comisiunea de pace cu furcile, ér guvernulu din Clusiu, pe langa ordini peste ordini opritorie adunării, publicá statariu, si deregatorii din comitate se serviau cu alunulu. Cu tóte aceste inse, nu erá potere omenésca, care sê impedece adunarea Romaniloru la Blasiu.

Intielegendu advocatii Michesiu si Buteanu, si alti jurati de la tabl'a regésca, cum guvernulu vré sê impedece adunarea, mersera la Blasiu, ca sê se intieléga cu cei de acolo, — cum s'aru poté inlaturá aceste pedeci.

Ajungendu la Blasiu, se întielesera cu canonicii si cu profesorii, ca sê invite pe episcopu sê stea cu tóta sinceritatea pentru caus'a natiunala.

Intr'aceea guvernulu miscá tóta pétr'a spre a impedece adunarea, fara sê aiba dreptu la acésta numai a supra Romaniloru, pe candu Ungurii, Secuii si Sasii totu in adunári petreceau. Decí guvernatoriulu tierii, comitele Iosifu Teleky, intrebá pe episcopulu ce scie despre acésta adunare.

Episcopulu tramise guvernatorelui proclamatiunea lui Pumnulu, prin care se chiamá la

Blasiu pe Dum. Tomei toti protopopii din tíera de ambe riturile, luandu cu sine câte doi preoti, si doi din poporu din fia-care satu; totu-de-odata episcopulu, bine cunoscându agitatiunea cea mare ce se facuse in tíera, scrise guvernatorelui „câ nu e de locu cu sfatu a impedecá adunarea, câ e de temutu nu cumva prin acésta amarindu-se animele, sê se abata la o alta cale straina cu totulu scopului. Guvernatoriulu inse nu urmà sfatulu ce-i dete episcopulu, „ci tienendu consiliu guvernialu si considerandu câ acésta adunare ar poté sê traga, dupa sine urmâri neplacute, dete ordine am-biloru episcopi, ca sê oprésca pe protopopi si preoti de-a merge la adunare, nici deputati „sateni sê nu mérga; se ordonà si deregatoriiloru administrative, ca sê ié mesuri ca protopopii si popii sê remana a casa. Intemplandu „se totu-si, ca adunarea cu tóte aceste sê se tiena, fu invitata comand'a de arme, ca sê trãmita ostire in giurulu Blasiului spre a infrená „acea glóta de tierani, ér comandantele sê aiba „ordine de-a stá in intielegere cu deregatoriulu „cercului, spre a impedecá consultatiunea publica si neplacutele ei urmâri.“

Curierii intre Blasiu si Clusiu, intre guvernatoriulu si episcopu, nu mai incetá. Guvernatoriulu staruía intru a oprí cu ori-ce pretiu adunarea de la Dum. Tomei.

Dar totu-de-odata se convinse, câ erá peste potintia de a impedecá cu totulu si numai pe Romani de-a tiené o adunare óre-care.

Deci, precum díce guvernulu insu-si intr' unu raportu catra imperatulu, „pentru ca sê „nu para câ ar vré sê inchida calea cereriloru „pe cale legala, scrise episcopiloru de ambe riturele, câ li se dá voiá de-a chiamá la adunare „pe protopopi si câte-va individe mai inteligenti din natiunea romana, spre a se consultá „a supra unei petitiuni romane, inse pe unu „altu óre-care terminu care insi-si episcopii „sê-lu determine si sê-lu faca cunoscutu guvernului.“

Acést'a decisiune a guvernului din 17 aprile, ajunse in Blasiu in 17 spre 18 aprile nóptea prin unu cursuru estraordinariu.

Precum vedemu guvernulu dá voi'a de a tiené unu felu de adunare sinodala, — numai ca sê impedece adunarea de la Duminec'a Tomei.

(Va urmá.)

Doine si hore poporale.

— Din giurulu Mediasiuului in Transilvani'a. —

IV.

Mi-a datu badea unu anelu,
Sê mi stimperu dorulu cu elu;
Dar eu nu l'am stimperatu,
Pan' ce elu nu s'a 'nturnatu.
Io cu doru, badea cu doru,
Trebuie-ni-ar unu doftoru;
Doftoru sê ne doftorésca,
De doru sê ne mantuiésca.
Lungu-i drumulu Clusiului,
Da-i mai lungu alu dorului;
Drumulu Clusiului se gata,
Alu dorului nici odata.

V.

Fruudia verde dintre holde,
Pe baditi'a-lu chiama George;
Si cine l'a botezatu,
Frumosu nume i-a cautatu,
Câ-i tocmai dup' alu meu placu.

VI.

Dragu mi-i bade de tine,
Mi-i uritu de cin' te tiene;
Dragu mi-i de dta,
Mi-i uritu de maica-ta!

VII.

Vin' tu-o carte si porunca,
Ca pe badea ér sê-lu duca;
Vin' tu-o carte si pasiusiu,
Si pe badea mi l'au dusu.
De-ar fi Fiume in fenatia,
Duce-m'asiu pan' dominétia;
Dar Fiume-i mai departe,
Nu potu merge fara carte.
Saraci surerile mele,
Adunati-ve tus-trele,
Si dati câte-o liturgiá,
Sê lu scapâmu de catania!

VIII.

Du-te doru,
Pana-i noru,
Câ déca s'a 'nseniná,
Mai departe te-oiu maná;
Nu cautá câ-i vremea rea,
Câ-i mai rea anim'a mea!

Culese de

Valeria Bianu.

Famili'a lui Traianu imperatulu.

I.

Tat'a lui Traianu.

Traianu imperatulu s'a bucuratu mai multu de o familia vechia, decâtu renumita.¹⁾ Tatalu seu, cu numele éra Traianu, feciorulu lui Ulpium, si-a dedusu numele de la Traiu, (Trajus) buciumpulul familiei,²⁾ si tat'a a escelatu ca erou in mai multe resboie, ba a supra parthiloru a reportatu victoria cu feciorulu la olalta.³⁾

Tat'a a fostu propretoru in Siria, si unu numu din an. din urma a lui Nero, 68 d. Cr. adeveréza despre elu, carele érá sub suprem'a comanda a lui Domitiu corbulo⁴⁾ si feciorulu in etate de 15 ani (831 an. R.) l'a petrecutu in resboiu.

Tat'a lui Traianu a fostu patriciu, consule, si inzestratu cu onorurile unui tribunatu.⁵⁾ Sub Vespasianu imperatulu (69-79) a fostu comandantulu legiunii a X-ea si tramisu cu 2000 de pedestri si 1000 calari, ca sê asiedieze Japha (Joppe) in Judea, si fiindu siguru de cuprinderea orasiului, a tramisu la Vespasianu ca sê ierte feciorului seu Titu cuprindere si venindu acest'a l'a cuprinsu in 25 iuniu 69 d. Cr.⁶⁾

Tat'a, de la pretur'a din Siri'a a fostu chiamatu de proconsulu in Asi'a mica.⁷⁾ In an. 853 de la Rom'a, 99 d. Cr. Tat'a lui Traianu a fostu mortu, si in acestu anu Pliniu i-a tienutu panegiric'a.⁸⁾

Traianu imperatulu, tatalu seu pentru meritele lui in resboiulu parthicu sub Vespasianu, dupa mórte s'a onoratu cu numele parthicus, si Traianu nu numai pe Nerva tatalu seu adoptivu, ci si pe Traianu tatalu seu i-a consacratu, precum unu numu i afla pe amondoi „Divi Nerva et Traianus pater.“⁹⁾ Altu numu cu portretulu tatalui si inscriptiunea „Divus pater Traianus“ se afla, fara cununa de lauru pe capu, pentru câ acést'a nu compete privatiloru.¹⁰⁾

II.

Traianu imperatulu.

Traianu s'a nascutu in 18 sept. 806 an. R. si 54 d. Cr.

¹⁾ Zur Geschichte Traian's. Dr. H. Francke Leipzig 1840. p. 23. Mai tóte mi-sunt escerpte din opulu acest'a. Eutropiu VIII. 2. familia antiqua magis, quam clara.

²⁾ Sext. Aurel. Victoris epit. cap. XIII. Ulpium ab avo dicto, Trajanus a Trajo, paterni generis auctore.

³⁾ Plin. paneg. 14. quum puer admodum Parthica lauro gloriam patris augeres?

⁴⁾ Eckhel „Traianus“ p. 434. Spanheim diss. II. p. 219.

⁵⁾ Eutropiu VIII. 2. nam pater eius primum consul fuit“ Plin. paneg. 9. „patricio et consulari et triumphali patre.“

⁶⁾ Se referéza la Tacitu Hist. IV. 81. Francke p. 24. pe largu.

⁷⁾ Francke citéza o inscriptiune aflata la Loodicea in Siri'a, si anulu se pune 832. an. R. p. 27.

⁸⁾ Numismatica lui Vaillant Tom. II. p. 124 pune mórtea lui, sub Domitianu.

⁹⁾ Vaillant II. 123. Eckhel p. 409.

¹⁰⁾ Francke p. 29.

Traianu a avutu pronumele Marcu, numele Ulpium, cognumele, adeca numele de familia, Traianu, si agnumele Crinitu.¹⁾ Adoptandu-se de imperatulu Nerva, a portatu si acestu nume.

Traianu s'a nascutu in orasiulu Italica (adi Talca) in Hispani'a.²⁾ Ací e provinci'a „Baetica“ cu o parte numita Turdetani'a,³⁾ unde e si Italica la riulu Baetis.

Scipio Africanu a fundatu acestu orasiu din veterani italiani si i-a pusu numele Italica, in onórea Italiei. Ací s'a nascutu inca si Hadrianu Teodosiu, si poetulu Siliu Italicu.

Turdetani deosebi aceia, carii locuiau pe langa riulu Baetis au fostu primitu datine si moravuri romane, încátu nu mai sciá limb'a loru. Cei mai multi au devenitu latini, si au primitu coloni romani intre sine, — încátu ei insii-si (turdetani) sunt de totu romani.⁴⁾

Domitianu a fostu ucisu in 18 sept. Acést'a dí de 3-ori a fostu dí de bucuria; diu'a a dusu pe celu mai reu (Domitianu) a datu pe celu mai bunu (Nerv'a) si a nascutu celui mai bunu, pe mai bunu (Traianu).⁵⁾

Diu'a adoptiunii lui Traianu prin Nerva nu e positiva. — Nerva a traitu de la adoptiune inca trei luni⁶⁾ si a moritu in capetulu lui ianuariu, si astu-feliu unii punu diu'a adoptiunii lui Traianu pe 27-28 octomvre altii pe 1 noemvre an. R. 850 de la Cr. 97.⁷⁾

Traianu a inceputu a domni cu capetulu lui ianuariu 98. d. Cr., — si a domnit 19 ani, 6 luni 31-15 díle, si a muritu in dílolo prime a le lui Augustu an. R. 870 si d. Cr. 117 candu érá consulu, Quintu Niger, si Caiu Vipstaniu Agripa.

Diu'a mortii nu se scie, pentru câ Traianu a vrutu sê mérga cu óstea spre Mesopotani'a, si devenindu morbosu s'a otaritu sê se rentórca la Itali'a, lasandu cu óstea pe Publ. Ael. Hadrianu in Siria.

Traianu a plecatu indoreptu, si suferindu de hãmorroide si hidropopia⁸⁾ in Cilici'a la orasiulu Se-

¹⁾ Crinitu se pomenesce numai la Eutropiu VIII 2 si s'ar deduce de la crines (peru), pentru câ in partile Turdetaniei (strabo III 3) barbatii portá peru lungu, ca muierole. In multe parti Romani si adi pórtá peru lungu, ba lu-si impletescu.

²⁾ Eutropiu XIII 2 Successit ei Ulpium Traianus Crinitus, natus Italicae in Hispania. Sext. Aur. Victor „de Caesaribus“ XIII dice: „namque Ulpinus Traianum, Italica, urbe Hispaniae ortum.“

³⁾ Turdetania. Óre Turd'a din Ardélu nu-si trage originea din acestu cuventu.

⁴⁾ Strabo III 2 si Francke p. 3. Se crede, câ famili'a Ulpiana, sub Nero s'a mutatu la Rom'a, si Seneca cu influinti'a sa a radicat'o.

⁵⁾ Sueton in Domit. cap. 17. Occisus est Domitianus XVI Kalend. octobris. Plin. paneg. cap. 92 celebrare diem illum triplici gaudio laetum, qui principem abstulit pessimum, dedit optimum, meliorem optimo genuit.“ L. Preller Röm. Myth. p. 779.

⁶⁾ Ssxt. Aur. Viet. epit. XII hic Traianum in liberi locum inque partem imperii cooptavit, cumque tribus viris mensibus.

⁷⁾ Franke p. 4.

⁸⁾ Dio Cass. 33.

linu ¹⁾ si-a datu sufletulu. Plotina muierea lui si Matidia, nepóta de sora fiindu cu elu i-au arsu trupulu, si cenusi'a i-au adus'o in urna la Rom'a, si urn'a s'a pusu in colum'a lui Traianu.

Traianu nascându-se in 18 sept. 54 d. Cr. si morindu in 117 a traitu 63 de ani, 10 luni si câte-va zile. ²⁾

III.

Plotina, muierea lui Traianu.

Plotin'a a fostu din viti'a Pompeja. ³⁾

A fostu o femeia virtuósa, si in tóta privinti'a i se facu laudele cele mai mari, a traitu onorandu pe Traianu.

Unu numu de la Traianu aréta pe Plotin'a cu elu la olalta ⁴⁾ altu numu (banu) de la Hadrianu asemene, inchinatu fiindu lui Traianu si Plotinei ca si parintiloru lui adoptatori.

Curatieni'a moravuriloru Plotinei a fostu obiectu de veneratiune, si se afla trei numi despre veneratiunea ei. ⁵⁾

Plotina ca imperatésa a fostu modesta si pretiuita de poporu, si a immaritu glori'a lui Traianu, si la an. 105 senatulul i-a datu titul'a de August'a. ⁶⁾

Fericirea ei cu Traianu o dovedescu caletorfele ce le-a facutu cu elu la resbóie, amblandu cu elu multu si pe josu. Unu numu dovedesce cá a fostu in Asi'a de susu la resboiulu parthicu, si la mórtea lui, ea i-a alesu cenusi'a, si a dus'o la Rom'a. ⁷⁾

Traianu in onórea Plotinei — frumóse, dupa cum aréta icónele pe numi si marmore — a fundatu in Traci'a unu orasiu Plotinopolis, (adi Dajisir-Eskene) nu departe de la Traianopolis la Hebru. ⁸⁾

Numele Plotinei se afla pe mai multe inscriptiuni. Din an. 105 candu Traianu a fostu consule a 5-óra e „Plotinae Augustae.“ ⁹⁾ La an. 115 pe unu arcu de triumfu a lui Traianu e: „Plotinae Aug. Conjugi Aug.“ ¹⁰⁾

Agathyrus, unu libertinu i-a redicatu tabula de

¹⁾ Selinus, adi Selenti. Koczányi Ferencz, Régi földl. p. 116. Este o inscriptiune „S. P. Q. R. ophimo principi Selinuntem. — Acestu orasiu s'a numitu si Traianopolis.

²⁾ Dio Cass. LXVIII 6 Eutropiu VIII 2 Fabretus de Columna Trai. p. 270.

³⁾ Tabulae genealogicae G. A. Ruperti 230 éra Tristanu pag. 428 díce cá Plotin'a e greca din Creta.

⁴⁾ Vaillant t. II p. 125 Eichel p. 465 citéza unu numu „Plotina Aug. imp. Traiani“ si anulu se pune pe 865—866 alu R. 111—112 d. Cr. candu Traianu érá a 6-óra consule.

⁵⁾ Vaillant t. II p. 136 Plotin'a pórtá diadema, perulu de pe frunte e datu peste diadema indereptu, éra cealaltu peru e pusu intr'unu retiu, care indreptu e acatiatu intr'o forma de chica.

⁶⁾ Pliniu paneg. 84.

⁷⁾ Vaillant II. p. 139.

⁸⁾ Tabula Peutingeriana, Procopiu, Francke 38.

⁹⁾ Aflata in Sartan'a (Sargianum) teritoriulu Genuei. M. Bruzen Diet. Geogr.

¹⁰⁾ Fabretus p. 393.

multiamire: „Plotinae Aug. imp. Traiani Aug. P. P. Agathyrus Aug. Lib.“ O inscriptiune pusa de Hadrianu pentru parintii adoptivi pe piati'a Ulpia in Roma, pomenece si pe Plotina. Si o pétra cu inscriptiunea: „Plotinae Augustae Liberta soteris“ ¹⁾ etc.

IV.

Marcian'a sor'a lui Traianu.

Marcian'a érá insufletíta de ide'a, cá e sor'a lui Traianu, si a traitu la olalta cu fratele si Plotin'a in armoni'a cea mai buna si fara pretensiuni. ²⁾

Marciana la an. 105 d. Cr. se afla „Augusta“ si dupa mórte e „Diva.“ „Diva Marcianae Aug. surori Aug.“ ³⁾

Se afla numu cu icón'a Marcianei, si inscriptiunea „Diva Augusta Marciana“ éra pe cealalta parte „consecratio.“ Altu numu de consecratiune cu „Ex senatus consulto.“ ⁴⁾

O inscriptiune din Dacia a coloniei Sarmisegetuse, — pusa la an. 105 suna „Diva Augusta Marciana.“ ⁵⁾

Traianu intru onórea Marcianei a fundatu in Traci'a orasiulu Marcianopolis (adi Prebislav) la Surci Eski Stambul. ⁶⁾

Nu se scie cine a fostu barbatulu ei. A avutu o féta cu numele Matidi'a.

V.

Matidi'a nepóta de sóra.

Matidi'a, a fostu féta Marcianei surorii lui Traianu. Acésta a fostu cu Plotin'a la mórtea lui Traianu. Matidi'a a nascutu pe Julia Sabin'a si pe Matidia junior. ⁷⁾

Juli'a Sabin'a s'a maritatu dupa Hadrianu, carele a ajunsu imperatu in loculu lui Traianu.

Traianu a castigatu de la senatu titula de Augusta. Si pentru Matidia in anulu 112 d. Cr. inca ca féta. ⁸⁾

Pe unu numu de la Hadrianu a fostu portretele Plotinei si Matidiei, cu inscriptiunea „Matidia Augusta.“ ⁹⁾ Hadrianu dupa mórtea Matidiei a influintiatu ca senatulul sê o consecreze, si astu-feliu altu

¹⁾ Inscript. Orelli II nr. 793, 370 si I. nr. 797 etc.

²⁾ Pliniu paneg. 84.

³⁾ Inscript. cu August'a aflata la Sarzana. M. Bruzen Dictiun. Geogr. cu Diva, — Orelli vol. I. nr. 792.

⁴⁾ Vaillant II. 137.

⁵⁾ Tillemont II. 888.

⁶⁾ Francke 40. Zosimu IV. 10. Koczanyi Ferencz 50.

⁷⁾ La Vaillant II p. 139 e unu numu ce aréta busta Matidiei, fetei Marcianei. De alta parte e o femeia ce represinta iubirea de mama, — si dóue fete a le ei.

⁸⁾ Vaillant II p. 136. Ací Matidia siede ca féta pe scaunu. — Pe o parte a numelui e Matidia Augusta.

⁹⁾ Vaillant II. 138.

numu de la Hadrianu suna „Diva Augusta Matidia.“¹⁾ Ba, a fostu primita si intra dieitâti.²⁾

VI.

P. Ael. Hadrianu.

Hadrianu inca se tiene de famili'a lui Traianu. Famili'a lui se trage din orasiulu Adri'a in Picenu in Itali'a, si a emigratu in Spani'a.³⁾

Maryllinu stramosiulu a fostu senatoru romanu. Aeliu Hadrianu Aferu, tatalu seu a fostu insoratu cu Domitia Paulina din Gades si a fostu feciorulu lui Aeliu, si a Ulpiei, o sora a tatalui lui Traianu.

Publiu Aeliu Hadrianu a remasu de 10 ani la mórtea tatalui seu, si pentru acést'a a ajunsu sub cu-

ratel'a unchiului seu M. U. Traianu, si a lui Celiu Attianu.

Hadrianu candu a fostu de 15 ani a venitu la Itali'a, Traianu la privityu ca pe feciorulu seu si Plotina l'a favoritu fôrte.

Hadrianu cu Julia Sabina a avutu prunci pe T. Ael. H. Antoniu Piu, si pe L. Aeliu Caesar (Commodus.)

Plotin'a a influentiatu multu pentru Hadrianu, l'a insoratu cu Matidi'a, nepót'a lui Traianu, in resboiulu parthicu i-a castigatu unu postu de legatu (sub comandante,) l'a spriginitu sê fia a II-óra consule l'a ajutat cu Traianu sê-lu adopteze si ca sê ajunga imperatu.¹⁾

At. M. Marienescu.

S A E O N U

Societatea pentru fondu de teatru.

Adunarea generale a Societâti pentru fondu de teatru romanu conformu conclusului adusu se va tiené in orasiulu Timisiór'a la 11 si 12 noemvre an. c. calind. nou, cu urmatóri'a

Programa :

Diu'a prim'a, 11 noemvre.

1. Presiedintele va deschide adunarea la 10 óre, in localitatea ce va fi destinata pentru siedintiele adunârii generale.

2. Dupa deschidere se voru alege doi secretari ad hoc.

3. Unulu din secretarii Societâti va dá cetire raportului comitetului despre lucrârile sale de la ultim'a adunare gen.

4. Se va cetí raportulu despre starea cassei Societâti, si peste totu despre membrii si averea totala a Societâti.

5. Se va alege o comisiune de 5 membri pentru cercetarea raportului cassariului.

6. Se va alege o comisiune de 5 membri, la care se voru inscrie acei onorab. domni, cari voru voi a fi membrii Societâti, séu a dá oferte in bani, precum si pentru a primí tacesele de la membrii de pana acuma.

7. Se va alege o comisiune de 5 membri, la care se voru aretá propunerile, ce s'aru face spre inaintarea scopului Societâti.

8. Se voru tiené discursuri corespunditorie scopului Societâti si aretate mai antâiu comitetului.

Diu'a a dóua, 12 noemvre.

1. Deschidendu presiedintele siedinti'a se va ceti si verificá procesulu verbalu alu siedintiei trecute.

2. Comisiunea esmisa pentru inscriere de membri si primire de tacese si oferte, va face raportulu seu si se va luá conclusiunea necesaria.

3. Comisiunea esmisa pentru cercetarea cassei va raportá despre acést'a si se va luá conclusiune a supra raportului.

4. Comisiunea esmisa pentru propuneri va raportá despre acestea, si se voru luá conclusiunile necesarie.

5. Se va decide loculu si diu'a adunârii generale venitorie.

6. Se va alege o comisiune pentru verificarea procesului verbalu alu siedintiei de asta-di.

7. Presiedintele va inchide adunarea.

Pest'a, din siedinti'a comitetului, tienuta in 22 octomvre 1872.

Iosifu Vulcanu,
secretariu.

Alesandru Romanu,
presied. subst.

A n u n c i u. *)

Onoratii Dd. membri ai societâti pentru fondu de teatru natiunalu romanu, cari doroscu a participe la adunarea generala, ce se va tiené in 30 octomvre (11 noemvre) a. c. in Timisióra, sunt rogati cu totu respectulu, sê binevoiésca a se insinua la subscrisulu presidiu pana in 1 noemvre st. n. ca sê potemu face dispusetiunile necesarie pentru quartire etc.

Din siedinti'a comitetului, tienuta in Timisiór'a in 19 septemvre 1872.

P. Rotariu m. p.
presied. comit. arangiatoriu.

P. Milu,
not. comit.

¹⁾ Vaillant II. 140.

²⁾ La Orelli nr. 2196. J. O. M. Cuesia P. F. Marima. Sacerdos Divae Matidiae. Francke 43.

³⁾ Spartianu in Hadr. I.

¹⁾ Totu acela VII. Francke 44.

*) Celelalte on. diuarie natiunale sunt rogata a reproduce acestu anunciu in stim. loru colóne.

Comitetulu.

CE E NOU?

* * (*Monumentulu lui Heliade.*) Comitetul pentru monumentul ilustrului Heliade a ținut la 2 septembrie primă sa ședință. Comitetul nu poate da încă unu cuvânt exact despre mersul subscripției monumentului; poate înseamnă spune, că potem să credem în succesul ei. Pana acum a fostu asie numit'a stagiune mórta; se spera, că de aci înainte subscripțiunea va luá si mai multu aventu, prin zelul si bunavointea dloru detentori de liste.

* * (*Loculu Romaniei la espositiunea din Vien'a.*) este între Turci'a si Egiptu, si nu dupa sirul alfabetului. Acesta dispozițiune a facutu unu efectu atâtu de reu în Romaní'a, încatu unele diuare de acolo scriu si propun, ca fatia cu asemenea stare de lucruri Romaní'a ar trebui să se abțină de la espositiunea austriacă.

* * (*Societățile de lectură de ale tinerimei*) încep a se constitui în mai multe parti. Societatea junimei din Blasiu ținut primă sa ședință la 9 sept. sub presedinția dlu profesor I. M. Moldovanu. Cu asta ocaziune se alesera oficialii societății: vicepresedinte Titu Moldovanu stud. VIII cl.; notariu Gavrilu Branea stud. VIII cl.; bibliotecariu Isidoru Domsia stud. VIII cl.; ér din cl. VII de cassariu se alege I. Butnariu si de vice-bibliotecariu A. Cieusianu. Avendu societatea fói'a sa „Filomel'a“, se alege redactoru I. P. Pecurariu, stud. cl. VIII. — Tinerimea noastră din gimnasiulu Sarvasiului a deschisu societatea sa de lectură în 7 octombrie. Studintele I. Ardeleanu a ținut unu cuventare de deschidere, apoi se alesera oficialii: presedinte I. Ardeleanu stud. cl. VIII; notariu alu corespundintiloru P. Mladinescu, stud. VIII cl.; bibliotecariu Teodoru Suricescu stud. VIII cl.; cassariu P. Felneanu stud. VII cl.

⊙ (*Baronu romanu.*) În „Federatiune“ cetim aceste șire: „Dlu Vasiliu Popu, consiliariu actualu întim de statu alu M. Sale imperatului, si presedinte de senatu la suprema curte judecătorească din Pesta, fusese condecoratu înca la anul 1863 cu ordinea „Coroanei de feru“ clas'a II. În puterea statuteloru acestui ordine condecoratulu avea dreptulu d'a cere, ca să se confereze „baronatulu“, ceea ce înseamnă n'a facutu atunci. Acum aflămu, că diuariulu oficialu de Viena în nr. de dominec'a trecută, aduse șire, că Majest. Sa imperatulu a conferitu dlui Vasiliu Popu „baronatulu.“

* * (*Unu schimbu fatalu.*) Istoriór'a s'a întâmplat în zilele trecute la Pest'a. Unu jidanu tineru, servindu optu ani de zile în comptoarul unui negustoriu mare, si-castigă nu numai stim'a si iubirea acestuia, dar înca si promisiunea lui d'a-si maritá fét'a dupa dînsulu. Principalulu apartinea jidoviloru ortodoxi, ér tinerulu se ținea de cei liberali. În septemian'a trecută, în asié numit'a diua lunga, în care religiunea i oprise a mancă si a bé, tinerulu comptabilu petrecându dimpreuna cu principalulu seu în biserică, dîse acestuia, că elu va esí nitielu la aerulu liberu. Asié si facú; înse dînsulu nu se multiamí cu aerulu liberu, ci merse la otelulu „Hungaria“, unde apoi se saturá bine. Din intemplantu, sub decursulu prandiului, elu facú cunoscint'a unui domnu strainu, cu care conversandu cu placere, la fine si-schimbara biletele de visita. În diu'a urmatoria tinerulu comptabilu siedeá în comptoriu, candu de-odata aparú în

usia cunoscutulu lui de la prandiulu de eri, si ridiendu i dîse aceste cuvinte: „La prandiulu de eri ni-amu schimbatu palarițele!“ Si dînsulu i aretá palarița, apoi schimbandu-o, se departă. Principalulu ascultá cu înfiorare descoperirea despre prandiulu de eri, si dupa ce strainulu se departă, dimise numai decátu pe comptabilulu seu, platindu-i șiese luni înainte, si asigurandu-lu, că nici odata nu-si va maritá fiic'a dupa elu.

* * (*Virtutea femeiescă si chignonulu*) Unu rabi jidovescu din Sighetulu Marmatiei, a ganditu, că elu va poté da directiune celei mai mari puteri în lume, femeiloru, — deci în o serbatóre ținut o predicațiune strasnică, în care între altele se întorse catra femei, si blastamă pe tóte acele, cari pórtă chignon si în genere peru falsu. În firulu vorbirii sale elu se adresá catra barbati, provocandu-i să nu mai fia lasi si să respingă pe femeile cari si-petéza capulu, si se facu nedemne de iubirea barbatiloru loru. Perulu falsu, dîse totu acestu rabi, denuncia capu falsu si anima falsă, cari nu respecta nimica, si pentru cari nimica nu e santu. Vorbirea această a causat mare turburare — între femei, si de siguru va fi reu de — rabi!

* * (*E lipsa în casa!*) Unu ospetariu din Pesta, într'una din serile trecute primí o scrisóre prin unu comisiunariu. Desfécându-o, elu zarí scrisórea fiului seu, carele cerea de la elu 20 de fl., că-ci adi are să faca socotéla cu cass'a șiefului seu, si în casa o lipsa de 20 fl. Ospetariulu se mirá fórte de cererea fiului seu, că-ci lu-sciea omu fórte regulatu, care nu speséza banii altuia. Totu-si în fine se otari a-i tramite — conformu dorintiei — prin comisiunariulu cei 20 de fl. Mai tardíu înse i plesni prin minte ide'a, de a-i duce însu-si la fiulu seu. Luá dara banii de la comisiunariu, si se duse la fiulu seu. Dar ce mare i fu mirarea, candu acest'a i spuse, că elu n'a cerutu nici unu cruceriu de la parintele seu. Atunce ospetariulu se întorse șra-si la comisiunariulu, întrebandu-lu de ace-l'a, care i-a predatu epistol'a. Acest'a a dîsu, că nu-i scie numele, dar lu-va conduce la cafenéu'a unde elu a primitu scrisórea, si unde respectivulu ascépta responsulu. Nu peste multu ospetariulu si comisiunariulu intrara în o cafenea, si comisiunariulu aretá numai decátu spre unu tineru, intarindu, că acel'a i-a predatu scrisórea. Ospetariulu se mirá fórte, că-ci tinerulu respectivu erá din o casa buna, si lu-țineá incapabilu de o asemenea fapta. Dar si tinerulu se mirá, aúndu acuzarea. Si cu totu dreptulu. Elu erá nevinnovatu, dar semená tare acelui tineru, caruia comisiunariulu i-a datu scrisórea. Înse trecú multu timp, pana ce dînsulu poté dovedí, că nu a datu acestui comisiunariu nici o scrisóre. Celalaltu, care intru adeveru a tramisu epistol'a, vedindu că comisiunariulu nu mai vine, de siguru a ganditu, că s'a incurcatu tréb'a, si a luat-o pe picioru.

* * (*Unu buchetu periculosu.*) La unu balu din Brűnn fiic'a unui lucratoriu din fabrica primí de la unu tineru unu buchetu frumosu. Abié amirosi fét'a buchetulu, indata ametí, si numai prin ajutoriu medicalu si-potú veni într'atát'a în ori, încatu fu în stare a merge a casa. Buchetulu fu preseratu cu pravu amétoriu. Daruitoriulu, unu fecioru de calciunariu, fu prinsu numai decátu.

⊙ (*Nefericire.*) În Pest'a, strad'a rozei, să zidesce una casa de isnou, ér în 12-lea sér'a lucratorii tocmai cu stingerea varului s'au ocupatu, candu Stef.

Török unu stingatoriu de varu, din propria nebagare de séma au cadiutu in gróp'a cea mare de varu inca candu erá caldu. Nenorocitul intru atât'a s'au arsu incátu mai diumetate au fostu mortu, dupa ce inca l'au dusu in spitalulu orasiului „Rokus“ de locu au moritu.

§ (Morti.) Metodi Romanu, fostu jude primariu in Sieitinu, Ungaria, in 1/13 octomvre, in etate de 67 ani.

Literatura si arte.

** (Dlu Beniaminu Popu,) profesoru la gimnasiulu din Blasiu, a scosu de sub tipariu urmatóri'a carte: „Istori'a Transilvaniei si a tieriloru din giuru, pentru adulti si glasele gimnasiale suprióre. Acésta carte bine scrisa, se afla de vendiare la autorulu, in Blasiu; pretiulu 50 cr.

** (Dlu canonicu M. Nagy) publica invitare de prenumeratiune la tomulu II-le alu cuventáriloru sale bisericesci, care — de si anunctiatu inca la 1869 — pentru mai multe cause si pedece nu s'a potutu dá sub tipariu pan'acuma. Acestu tomu cam de 20 cóle tiparite, va cuprinde in sine predice pe dominecile dintre Pasci si Rosalii, mai departe pe dominecile dupa Rosalii, pana la dominec'a 22—23, apoi dóue predice de serbatori, cari remasera afara din tom. I, a nume pe diu'a S. S. Apostoli Petru si Pavelu, si pe diu'a St. Nicolae. Pretiulu acestui tomu e 2 fl., si trebuie a se tramite la autorulu in Lugosiu.

** (Diuariulu „Patria“) din Pesta a incetatu. Ultimulu numeru a aparutu la 16 octomvre.

** (Map'a Ungariei) Dlu J. E. Tieranu, comerciantu in Timisió'ra (Fabriku,) aduce la cunoscinti'a publicului, cá a cumperatu intrég'a editiune de mape in limb'a romana a tieriloru de sub corón'a Ungariei edate de dlu Eugeniu Bordeaux; se afla deci in positiunea d'a servi toturora, dupa dorintia, cu mape colorate peste totu séu necolorate, si trase pe panza séu netrase.

Din strainetate.

△ (Tendintiele evreiloru.) Pentru acei cari credu cá evreii potu vr'odata sé se identifice cu natiunea romana, sé devina romani, reproducemu dupa jurnalulu „Le Pays“ urmatóri'a corespondintia din secululu alu XV. intre evreii din Francia — pentru cari regele d'atunci dedese ordine séu sé se boteze, séu sé parasésca tier'a, si intre unu rabinu din Constantinopole. Mai cu séma scrisórea rabinului se póte vedé, ca intr'o oglinda, tendintiele si aspiratiunile intregi natiuni evreiesci, facia cu popórele a caroru tíera o inunda. Numai dupa ce va cetí cine-vé acést'a scrisóre va intielege pentru ce Mendel Itz'k n'a voitu sé primésca pasportulu gratis numai pentru ca sé prevede in elu cá nu se mai póte întórce in tíer'a romanesca, si elu nu póte sé se desparta de acésta, fiindu cá in

America nu póte sé puna in esecutiune consiliile rabinului din Constantinopole de la 1849. Éta acele scri-sori: „Onorabili Iudei! Salutare si gratia. Vi facemu cunoscutu cá regele Franciei, care a cuceritu din nou tíer'a Provencei a publicatu ordonandu ca, séu sé ne botezámu crestini, ori sé-i parasimu tierile; elu voiesce sé ni ié averile; ne amenintia la viétia si ne face mari nedreptáti. Ne-am zapacitu, nu mai scimu ce sé facemu pentru legea lui Moise, caus'a pentru care ve rogámu sé binevoiti a ni ordoná, cu intieptiunea nóstra ce trebuie sé facemu. La sabatulu alu 13—1849. „Chamorre“, Rabinu alu Iudeiloru de la Arles. — Respunsulu: Pré iubiti frati in Moise! Am primitu scrisórea vóstra prin care ne semnalati nevoile si nefericirile ce suferiti, ceea ce ne-a atinsu pe noi ca si pe voi insive; opiniunea celoru mai mari rabini din legea nóstra este precum urméza: Díceti cá regele Franciei voiesce sé fiti crestini: botezati-ve, déca nu poteti face altfelu, dar continuati a pastrá in anim'a vóstra intacta legea lui Moise. Díceti cá voiesce sé vi ié averile: faceti pe copii vostri negutiatori, si prin midiloculu inelatorieloru veti avé peste pucinu voi averea loru. Ve plangeti cá atentéza la viétia vóstra: faceti pe copii vostri medici si farmacisti ca sé faca, fara temere de pedépsa, a-si perde crestinii viétia. Díceti cá ve derima sinagolele: siliti-ve ca copíii vostri sé devina canonici si clerici, pentru cá astfelu sé li ruineze biseric'a crestina. Protestati cá suferiti nedreptáti mari: faceti din copíii vostri advocati, notari si totu felulu de slujbasi la trebile publice, si prin midiloculu acest'a véti domni peste crestini, veti navalí in proprietatile loru, ve veti resbuná contr'a loru. Nu deviati cátsu de pucinu de la ordinulu ce vi dâmu, si veti vedé prin esperiintia cá, de unde sunteti cadiuti, ve veti redicá peste dinsii.“ 21 decemvre 1839. „V. SS. V. FF. Principe alu legii Iuda din Constantinopole“

= (Candú móre pap'a) ceremoni'a oficiala ce se esecuta cu cadavrulu este urmatória: Mai antáiu se inscintieza cardinalulu sambelanu si acestea apare intovarasitu de catra prelatii numiti „Chieri de Camera“. Elu striga papa de trei ori pe nume, si candu nu primesce respunsu i se aduce pe o tava unu ciocanu de argintu cu manunchiulu de fildesiu, cu care lovesce de trei ori cadavrulu la frunte. Astu-felu se constata mórtea papei; apoi se procede la facerea unui protocolu justiciabilu si se inscintieza antáiu senatorulu romanu, care acum vine din anticamera, unde ascépta pana acum. Acum cardinalulu strica inelulu pescarului pe candu senatorulu díce urmatóriele cuvinte: „Astu-felu eu primescu acum stapanirea Romei.“ In realitate inse elu nu primesce nici celu mai micu lucru; se multiumesce cu acést'a de se reintórce la capitolu pentru a regulá tragerea clopotului celu mare caruia i raspunde toturoru clopoteloru din Rom'a. Clopotulu capitolului, care anuncia locuitorioru din Rom'a, mórtea papei este totu acela, care face cunoscutu prin sunetulu seu si inceputulu carnevalului.

Proprietariu, redactoru respundiatoru si editoriu: IOSIFU VULCANU.

Cu tipariulu lui Alesandru Kocsi in Pest'a, 1872. Strad'a lui Alesandru nr. 13.

 Esemplare complete mai avem din inceputulu anului.